

Sisekaitseakadeemia

Halduskolledž

Ilona Hallik

HK061

HARIDUSE VALDKONNA INFOSÜSTEEMIDE
ÕIGUSLIK REGULATSIOON

Lõputöö

Juhendaja:

Priit-Friedrich Lillemaa, BA

Tallinn 2009

ANNOTATSIOON

Kolledž: Halduskolledž	Kuu ja aasta: Mai 2009
Töö pealkiri: HARIDUSE VALDKONNA INFOSÜSTEEMIDE ÕIGUSLIK REGULATSIOON	
Töö autor: Ilona Hallik	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud kolmest hariduse valdkonna infosüsteemist ja neid reguleerivatest õigusaktidest. Töö pikkus 40 lehekülge. Lõputöö kirjutamiskeeleks on eesti keel ja võõrkeelne kokkuvõte on inglise keeles. Töö kirjutamisel on kasutatud erinevaid isikuandmete kaitset ja andmekogude tööd reguleerivaid õigusakte ning valdkonda puudutavat kirjandust. Uurimise objektiks antud töö on hariduse valdkonna infosüsteemid ja aineks on infosüsteemide olemus ja õiguslik regulatsioon. Uuringu läbiviimiseks kasutatakse õigusaktide, sealhulgas infosüsteemide põhimääruste analüüsi. Uurimustöö eesmärk on lõputöö tulemusena välja selgitada, millised õigusaktid reguleerivad infosüsteemide funktsioneerimist, kas reguleerivad õigusaktid on omavahel kooskõlas ning kas kehtestatud normid on piisavad andmekogude pidamiseks ning kooskõlas isikuandmete kaitse nõuetega. Antakse ülevaade järelevalve olemusest antud valdkonnas. Lähemalt analüüsib autor kolme andmekogu põhimäärust: Eesti Hariduse Infosüsteem, Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteem ja Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu. Uuringu tulemusi ja ettepanekuid on võimalik infosüsteemide arendamises ning samuti nende tegevust puudutavate õigusaktide ja muude dokumentide väljatöötamisel ning muutmisel.</p>	
Võtmesõnad: andmekaitse, isikuandmed, infosüsteem, andmekogu, haridus	
Keywords: data privacy, personal data, information-system, data record, education	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTED JA LÜHENDID.....	4
SISSEJUHATUS.....	6
1. INFOSÜSTEEMIDE ASUTAMINE JA OLEMUS	9
1.1. Andmekogude asutamine ja pidamine.....	9
1.2. Isikuandmete töötlemine ja kaitse	12
1.3. Juurdepääsu piiramine isikuandmetele.....	16
1.4. Koostöö andmekogude vahel.....	18
2. JÄRELEVALVE INFOSÜSTEEMIDE ÜLE.....	21
3. UURINGU TULEMUSED, ANALÜÜS JA JÄRELDUSED	24
3.1. Kooskõla andmekogude pidamise nõuetega.....	24
3.2. Kooskõla isikuandmete töötlemise nõuetega.....	29
KOKKUVÕTE.....	36
SUMMARY	38
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	39

MÕISTED JA LÜHENDID

Lühendid:

AKI- Andmekaitse Inspeksioon

AvTS- Avaliku teabe seadus

EHIS- Eesti Hariduse Infosüsteem

IKS- Isikuandmete kaitse seadus

LIS- Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteem

RIHA- Riigi infosüsteemide haldussüsteem

Tallinna laste andmekogu- Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu.

Mõisted:

Andmebaas- süstemaatiliselt või metoodiliselt korrastatud iseseisvate teoste, andmete või muu materjali kogu, mis on individuaalselt kättesaadav elektrooniliste või muude vahendite abil.

Andmed- informatsiooni taastõlgendav esitus formaliseeritud kujul, mis sobib edastuseks, tõlgendamiseks või töötluseks.

Andmekogu- riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku juriidilise isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mis asutatakse ja mida kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks.

Andmesubjekt- isik, kelle isikuandmeid töödeldakse.

Andmete koosseis- riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku avalike ülesannete täitmiseks töödeldavate korrastatud andmete loetelu.

Andmete riskikasutus- andmevahetus erinevate andmekogude ja töötlejate vahel.

Andmetöötlus- andmete kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, muutmine, nende kohta päringute teostamine, nendest väljavõtete tegemine, andmete kasutamine,

üleandmine, ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine või mitu eelnimetatud toimingut, sõltumata toimingute tegemise viisist või kasutatavatest vahenditest.

Avalik teave- on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites.

Etalonturve – turvameetmestik, mille rakendamine on vajalik andmete turvalisuse saavutamiseks ja säilitamiseks.

Infosüsteem – andmeid töötlev, salvestav või edastav tehniline süsteem koos tema normaalseks talitluseks vajalike vahendite, ressursside ja protsessidega.

Isikuandmed- mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on.

ISKE on infosüsteemide kolmeastmeline etalonturbe süsteem.

Kolmas isik- kolmas isik on füüsiline või juriidiline isik, välismaa äriühingu filiaal või riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, kes ei ole isikuandmete töötleja ise; andmesubjekt; füüsiline isik, kes isikuandmete töötleja alluvuses töötleb isikuandmeid.

Põhiandmed- riigi infosüsteemi kuuluvasse andmekogusse kogutavad andmekogu unikaalsed andmed, mis tekivad andmekogu haldaja avalike ülesannete täitmise käigus.

Vastutav töötleja- füüsiline või juriidiline isik, riigiasutus, esindused või muu organ, kes määrab üksi või koos teistega kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid; kui töötlemise eesmärgid ja vahendid on kindlaks määratud siseriiklike või ühenduse õigusnormidega, võib vastutava töötleja või tema ametisemääramise sätestada siseriiklikus või ühenduse õiguses.

Volitatud töötleja- füüsiline või juriidiline isik, riigiasutus, esindused või mõni muu organ, kes töötleb isikuandmeid vastutava töötleja nimel.

X-tee ehk infosüsteemide andmevahetuskiht- asutuste ja isikute vahelist turvalist ja tõestusväärtust tagavat internetipõhist andmevahetust ning riigi infosüsteemile turvalist juurdepääsu võimaldav tehniline infrastruktuur ja organisatsiooniline keskkond.

SISSEJUHATUS

Andmekogude asutamist ja tööd reguleerivad erinevad õigusaktid. Andmekogude ja infosüsteemide töö vajab kindlaid piire ning reegleid, sest nende arv kasvab Eestis jõudsalt. Erinevates andmekogudes on väga palju erinevat tüüpi isikuandmeid, sealhulgas ka delikaatseid isikuandmeid. Erinevaid infosüsteeme luuakse selleks, et koordineerida ja lihtsustada inimeste igapäevast tööd ning tuua kodanikele lähemale informatsioon ja muuta teenused paremini kättesaadavaks.

Infosüsteemide loomine ning pidamine nõuab palju tööd ja vaeva. Üks tähtsamaid ülesandeid nende pidamisel on seadustega kooskõlas olemine. Kuna aga seaduseid muudetakse ja uuendatakse väga tihti, siis see ei ole alati lihtne ülesanne, eriti juhul, kui infosüsteemid sisaldavad väga suures mahus andmeid erinevate valdkondade kohta. Hea näide selleks on Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS), mis on hariduse valdkonna kõige suurem infosüsteem ning suureneb järjest enam. Antud süsteemi pidamisel on tähtsaimaks ülesandeks just uuenduste ja arenduste läbiviimine vastavalt seadusemuudatustele.

Äriettevõtted ja riiklikud institutsioonid sõltuvad järjest rohkem infotehnoloogiast, kui informatsiooni töötlemise ja säilitamise ainuvahendist. Infotehnoloogia suurenenud usaldusväärsus, eriti infosüsteemide osas, lubab ettevõtetel olla produktiivsem ja efektiivsem. Samal ajal pakuvad infosüsteemid konkurentsieelist ettevõtetele, kes jäävad tehnoloogia poolest alla.¹

Suurematel infosüsteemidel on üldjuhul vastutavad ja volitatud töötajad. EHISe puhul on vastutavaks töötlejaks Haridus- ja Teadusministeerium ning volitatud töötlejaks Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Arendustöö on üldjuhul „sisse ostetud” teenusena. Infosüsteemidel on põhimäärus, mis sisaldab kindlasti nime, andmekogu pidamise eesmärki, andmete koosseis ja muid korralduslikke küsimusi.

---

¹ Afyouni, Hassan A. 2006, Database security and auditing- protecting data integrity and accessibility. Boston (Mass.) [etc.] : Thomson Course Technology, 14.

Isikuandmete töötlemise ja kaitse eest peab järelevalvet Andmekaitse Inspeksioon. Antud asutus peab registrit, kus registreeritakse delikaatsete isikuandmete töötlemise eest vastutavad isikud. See on hädavajalik selleks, et isikuandmed oleksid kaitstud ja töötlejate üle oleks parem ülevaade. Oluliseks turvalisuse suurendamiseks kasutatav keskkond on ka Infosüsteemide andmevahetuskiht.

Informatsiooni turvalisus koosneb protseduuridest ja meetmetest, mis võetakse kasutusele kaitsmaks igat informatsioonisüsteemi komponenti, mis on seotud informatsiooni tootmisega. See tähendab, et tuleb kaitsta andmeid, riistvara, tarkvara, võrgustikku, protseduure ja inimesi- kõiki informatsioonisüsteemi komponente.²

Oluline on järelevalve pidamine andmekogude ja nende kasutajate töö üle. Kõige suuremaks kontrollasutuseks andmekogude üle on Andmekaitse Inspeksioon. Andmekaitse Inspeksiooni tegevusvaldkond on „Isikuandmete kaitse seaduse“, Avaliku teabe seaduse“ ning teiste isikuandmete töötlemist ja üldiseks kasutamiseks mõeldud teabe avalikustamist ja juurdepääsu sätestavate õigusaktide täitmise riiklik järelevalve³. Andmekogude kasutajate üle peab kontrolli pidama ka vastutav töötleja.

Autori eesmärk on lõputöö tulemusena välja selgitada, millised õigusaktid reguleerivad haridusvaldkonna infosüsteemide funktsioneerimist ning millised õigused ja kohustused on infosüsteemide kasutajatel ja isikuandmete töötlejatel. Autor soovib leida kinnitust, et hariduse valdkonna infosüsteemid ning neid reguleerivad õigusaktid on omavahel kooskõlas. Samuti soovitakse välja selgitada, kas kehtestatud normid on piisavad andmekogude pidamiseks ning kooskõlas isikuandmete kaitse nõuetega. Lisaks soovitakse aidata kaasa infosüsteemide arendamisele, mille tulemusel vähendatakse sarnaste andmekogude pidamist. Samuti anda ülevaade, kuidas on teostatud järelevalve infosüsteemide üle ja millised on võimalikud puudused infosüsteemides. Lähemalt vaatleb autor kolme andmekogu põhimäärust. Nendeks on Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS), Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteem (LIS) ja Tallinna linna eelkoolialiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu (Tallinna laste andmekogu).

---

² Afyouni, Hassan A. 2006, Database security and auditing- protecting data integrity and accessibility. Boston (Mass.) [etc.] : Thomson Course Technology, 9.

³ Andmekaitse Inspeksiooni põhimäärus § 8.

Töö hüpotees: Hariduse valdkonna infosüsteemid on kooskõlas andmekogude pidamise ja isikuandmete kaitse nõuetega.

Töö eesmärgi täitmiseks ja hüpoteeside tõestamiseks kasutatakse kirjandusallikate, dokumentide ja kehtivate õigusaktide analüüsi.

Uurimise objektiks antud töö on hariduse valdkonna infosüsteemid. Uurimise aineks on infosüsteemide olemus ja õiguslik regulatsioon.

Autor leiab, et antud töö on ka praktiline väärtus ning uuringu tulemusi on võimalik kasutada infosüsteemide arendamises ning samuti nende tegevust puudutavate õigusaktide ja muude dokumentide väljatöötamisel ning muutmisel.

1. INFOSÜSTEEMIDE ASUTAMINE JA OLEMUS

1.1. Andmekogude asutamine ja pidamine

Vastavalt avaliku teabe seaduse (AvTS) paragrahv 43¹ lõike 1 kohasel on andmekogu riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mis asutatakse ja mida kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks. Avaliku teabe seaduse § 43³ lg 1 kohaselt on keelatud asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid ning §43⁶ lg 3 alusel määratakse põhiandmete kontseptsioon. Põhiandmete kindlaksmääramisel lähtutakse andmekogu asutamise eesmärgist. Ainult organisatsiooni sisemise töökorralduse vajadusteks või asutustevaheliseks dokumentide menetlemiseks peetavat ja riigi infosüsteemi mittekuuluvat andmekogu ei pea käesoleva AvTS sätestatud korras kooskõlastama.

Inimeste põhiõiguste tagamiseks infosüsteemi kaudu teenuste osutamisel on iga andmekogu asutamisel vajalik kindlaks määrata andmete juurdepääsu õigused, andmete kogumise kord ning kehtestada andmete töötlemise tingimused.⁴

Juurdepääs peab olema võimaldatud vaid nendele isikutele ja selles mahus, mis on vajalik andmekogu eesmärkide saavutamiseks. Isikutele, kellele juurdepääsud on loodud, peavad olema kehtestatud kindlad reeglid ja tingimused, mille alusel andmeid töödeldakse.

Andmekogud asutatakse seadusega või selle alusel antud õigusaktiga seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks. Enne andmekogu asutamist või andmekogus kogutavate andmete koosseisu muutmist kooskõlastatakse andmekogu tehniline dokumentatsioon Majandus- ja

---

⁴ Tikk, E. & Nõmper, A. 2007. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura, 152.

Kommunikatsiooniministeeriumiga, Andmekaitse Inspeksiooniga (AKI) ja riikliku statistika seaduse sätestatud korras Statistikaametiga.⁵

Andmekogudega seonduvalt reguleerimist vajavate küsimuste ringi määravad praegu nõuded andmekogu põhimäärusele. Andmekogu põhimääruses sätestatakse muu hulgas andmekogu pidamise kord, sh andmekogu vastutav töötleja, andmekogusse kogutavate andmete koosseis, andmeandjad ja vajaduse korral muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused, mille hulka kuuluvad nt registrite asutamise ja kasutuselevõtmise eesmärk, registri nimi, andmete töötlemise kord, andmete vahetamine ja nende õiguslik režiim, andmete registrisse üleandmise kord ja tähtajad, registrist andmete väljastamise kord ja viis ning registrist andmete saamiseks õigustatud isikute ring, ebaõigete andmete parandamise ja sellest informeerimise kord jm.⁶

Uute andmekogude loomisel näidatakse andmekogu põhimääruses ära ka turvaklass, kuigi praeguse avaliku teabe seaduse kohaselt ei ole see põhimääruse kohustuslik element.⁷

Vastavalt AvTS kehtestatud korrale on EHISE põhimääruses kõik nõudmised täidetud. On eraldi välja toodud, millisesse alamregistrisse konkreetselt milliseid ja kelle kohta andmeid kogutakse. Samuti on ära toodud avalikud ja ainult autoriseeritud kasutajatele mõeldud andmed, kuidas toimida valesti sisestatud andmete korral ja millistest tähtaegadest tuleb EHISE täitmisel kinni pidada.

Samuti on ka Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi põhimääruses märgitud infosüsteemi vastutav ja volitatud töötleja, eesmärk ning põhjalikult andmete kirjeldus, mida kogutakse. Sätestatud on andmekogusse juurdepääsu võimaldamise tingimused ja andmete väljastamise reguleerimine.

Vastavalt põhimäärusele on EHISE peamiseks eesmärgiks koguda informatsiooni haridussüsteemi korraldamiseks ning sihipärasemaks juhtimiseks. Kogutud andmeid kasutatakse riikliku statistika koostamiseks ja hariduselu korraldamiseks. Eesti Vabariigi

---

⁵ *samas*, lk 157.

⁶ *sama*.

⁷ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

haridusseaduse kohaselt on Eesti Hariduse Infosüsteem riiklik register avaliku teabe seaduse mõistes, mis koondab ühtseks tervikuks haridussüsteemi andmekogud.

Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi eesmärk on lapsehoiuteenuste kättesaadavuse parandamine, lapsehoiuteenuste osutamise efektiivsuse ning läbipaistvuse tõstmine, teenuse osutajate ja kasutajate operatiivne informeerimine lasteadeade täitvusest, alternatiivsetest lapsehoiuvõimalustest ja kvalifitseeritud lapsehoidjatest nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse üksuste lõikes⁸.

Tänu LISile on võimalik esitada avaldusi lasteaia koha taotlemiseks, samuti pakub süsteem lapse lasteaiajärjekorras oleku jälgimiseks. Lisaks EHISes olevatele koolieelsetele lasteasutustele ja kool-lasteaedadele kogutakse ka andmeid lapsehoidjate kohta.

Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu on kohaliku omavalitsuse andmekogu, mille asutamise ja kasutusele võtmise eesmärgiks on Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste üle arvestuse pidamine.⁹

---

⁸ Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi asutamine ja põhimäärus § 2.

⁹ Tallinna linnaeelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimäärus punkt 1.1.

1.2. Isikuandmete töötlemine ja kaitse

Isikuandmete töötlemine on iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, muutmine ja avalikustamine, juurdepääsu võimaldamine isikuandmetele, päringute teostamine ja väljavõtete tegemine, isikuandmete kasutamine, edastamine, riskasutamine, ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine, või mitu eelnimetatud toimingut, sõltumata toimingute teostamise viisist ja kasutatavatest vahenditest.¹⁰ Lihtsamalt lähenedes on isikuandmete töötlemine mistahes isikuandmetega tehtav toiming.

Vastavalt isikuandmete kaitse seaduse (IKS) paragrahv 7 lõikele 1 ja 2 on isikuandmete töötleja füüsiline või juriidiline isik, välismaa äriühingu filiaal või riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, kes töötleb või kelle ülesandel töödeldakse isikuandmeid. Töötleja määrab kindlaks töötlemise eesmärgi, andmete koosseisu, töötlemise korra ja viisi, kolmandatele isikutele edastamise lubamise.

Isikuandmete kaitse eesmärk on kaitsta isikute eraelu. Isikuandmete kaitset reguleerib isikuandmete kaitse seadus. Seaduse eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel isiku põhiõigusi- ja vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusel¹¹.

Vastavalt põhiseaduse paragrahvile 26 on igapähele on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

Isikuandmete kaitse üldine arengusuund on üleminek kuritarvituste vastaselt kaitset laiaulatuslikule isikustatud andmete töötlemise reguleerimisele¹².

---

¹⁰ Isikuandmete kaitse seadus § 5.

¹¹ samas, § 1 lg 1.

¹² Ilus, T. 2002. *Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuund*. - Juridica VII: leheküljed 435-446.

Isikuandmete töötlemine on lubatud vaid andmesubjekti nõusolekul, kui seadus ei sätesta teisiti. Haldusorgan võib isikuandmeid töödelda vaid avalike ülesannete täitmiseks seaduse, välislepingu või Euroopa Liidu Nõukogu või Euroopa Komisjoni otsekohalduva õigusaktiga ettenähtud kohustuse täitmiseks.¹³

Eesti Hariduse Infosüsteem on loodud haridussüsteemi paremaks korraldamiseks ja sihipärasemaks juhtimiseks ning statistika koostamiseks.

Isikuandmete töötlemisel tuleb järgida järgmisi põhimõtteid:¹⁴

- 1) seaduslikkuse põhimõte – isikuandmeid võib koguda vaid ausal ja seaduslikul teel;
- 2) eesmärgikohasuse põhimõte – isikuandmeid võib koguda üksnes määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning neid ei või töödelda viisil, mis ei ole andmetöötamise eesmärkidega kooskõlas;
- 3) minimaalsuse põhimõte – isikuandmeid võib koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks;
- 4) kasutuse piiramise põhimõte – isikuandmeid võib muudel eesmärkidel kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal;
- 5) andmete kvaliteedi põhimõte – isikuandmed peavad olema ajakohased, täielikud ning vajalikud seatud andmetöötamise eesmärgi saavutamiseks;
- 6) turvalisuse põhimõte – isikuandmete kaitseks tuleb rakendada turvameetmeid, et kaitsta neid tahtmatu või volitamata töötlemise, avalikuks tuleku või hävimise eest;
- 7) individuaalse osaluse põhimõte – andmesubjekti tuleb teavitada tema kohta kogutavatest andmetest, talle tuleb võimaldada juurdepääs tema kohta käivatele andmetele ja tal on õigus nõuda ebatäpsete või eksitavate andmete parandamist.

Samuti on isikuandmete kaitse seisukohalt oluline infosüsteemide turvameetmete süsteemi, infosüsteemide andmevahetuskihi ja riigi infosüsteemi haldussüsteemi kasutamine andmekogude pidamisel¹⁵. Oluline on see eelkõige isikuandmete paremaks kaitsmiseks.

---

¹³ Isikuandmete kaitse seadus § 10 lg 1, 2.

¹⁴ *samas*, § 6.

¹⁵ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

01.01.2008 jõustus määruse Infosüsteemide turvameetmete süsteemi uus redaktsioon, millega on kehtestatud riigi ja kohaliku omavalitsuse andmekogudes sisalduvate andmekoosseisude töötlemiseks kasutatavate infosüsteemide ning nendega seotud infovarade turvameetmete süsteem. Turvameetmete süsteem koosneb turvanõuete spetsifitseerimise korrast ning andmete organisatsiooniliste, füüsiliste ja infotehniliste turvameetmete kirjeldustest. Antud määrust ei kohaldata riigisaladust töötlevate infosüsteemide turbeks. Määrusega kirjeldatakse ka erineva turvaastmetega andmekogude auditeerimise kohustus.¹⁶

Samuti peavad olema alates 2008. aastast rakendatud kaks andmekogusid kindlustavat süsteemi ISKE ja RIHA. ISKE on infosüsteemide kolmeastmeline etalonturbe süsteem ning RIHA on riigi infosüsteemide haldussüsteem. Etalonturbe on turvameetmestik, mille rakendamine on vajalik andmete turvalisuse saavutamiseks ja säilitamiseks.¹⁷

RIHA eesmärk on riigi infosüsteemi haldamise läbipaistvuse tagamine, riigi infohalduse planeerimine ning riigi, kohaliku omavalitsuse ja avalikke ülesandeid täitvate eraõiguslike isikute andmekogude koosvõime toetamine¹⁸.

Vastavalt Euroopa Liidu direktiivi 95/46/EÜ artikli 18 ja isikuandmete kaitse seaduse paragrahvi 27 kohaselt on andmetöötlejal kohustus teavitada delikaatsete isikuandmete töötlemisest Andmekaitse Inspektsiooni, kes seejärel töötlejate nimekirja avalikustab.

Järelevalveasutuse teavitamisel isikuandmete töötlemisest on kolm peamist eesmärki:¹⁹

- 1) see aitab isikutel, kelle andmeid töödeldakse, saada ülevaadet isikuandmete töötlejatest;
- 2) aitab andmetöötlejail hoida end kursis andmekaitse nõuetega;
- 3) aitab andmekaitsega tegelevat järelevalveorganit, võimaldades olla kursis andmete töötlemise seisuga oma riigis.

---

¹⁶ Infosüsteemide turvameetmete süsteem § 1.

¹⁷ Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse kodulehekülj <http://www.ria.ee>.

¹⁸ Riigi Infosüsteemide haldussüsteem § 3.

¹⁹ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

Isikuandmete kaitse seadus kohustab kõigil isikutel ja asutustel registreerida delikaatsete isikuandmete töötlemine Andmekaitse Inspeksioonis (AKI). Delikaatsete isikuandmete töötlemist ei pea registreerima üksnes juhul, kui asutuses on määratud isikuandmete kaitse eest vastutav isik. Kui delikaatsete isikuandmete töötlemine ei ole AKIs registreeritud või ei ole määratud andmekaitse eest vastutavat isikut ja sellest AKIt teavitatud, on selliste andmete töötlemine ebaseaduslik. AKI võib keelduda delikaatsete isikuandmete töötlemise registreerimisest, kui rakendatud isikuandmete organisatsioonilised, füüsilised ja infotehnilised turvameetmed ei taga IKS § 25 sätestatud nõuete täitmist. Registreerimise üks eesmärkidest on aidata kaasa, et andmetöötlejate teadlikkus isikuandmete kaitse nõuete kohta kasvaks. Registreerimiskohustus on kõigil delikaatsete isikuandmete töötlejal ja seetõttu peaksid andmekogude vastutavad töötledjad enne delikaatsetele isikuandmetele juurdepääsu võimaldamist veenduma, et välised andmesaajad on saanud õiguse delikaatsete isikuandmete töötlemiseks.²⁰

Mida enam andmekogusid lähevad üle vaid ID-kaardi põhisele sisenemisele, seda paremini on andmed kaitstud ning on välistatud samaaegselt erinevatest arvutitest andmekogusse sisenemine.

---

²⁰ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

1.3. Juurdepääsu piiramine isikuandmetele

Vastavalt isikuandmete kaitse seaduse § 25 lõige 2 punkt 4le on isikuandmete töötlejatel isikuandmete töötlemisel kohustus tagada, et igal andmetöötlussüsteemi kasutajal oleks juurdepääs ainult temale töötlemiseks lubatud isikuandmetele ja temale lubatud andmetöötluseks. Ning vastavalt infosüsteemide andmevahetuskihi § 15 lõige 4 punkt 2 X-teega liitumisel on teenuse kasutaja ja teenuse vahendaja kohustatud määrama isikud, kellel on õigus, või ameti- ja töökohad, millel töötades kaasneb õigus esitada päringuid X-tee ehk infosüsteemide andmevahetuskihi kaudu.

Juurdepääsuõigus peab olema isiklik, mittejagatav, sest ainult siis saab kindlustada selge vastutuse andmete töötlemise eest. Võttes kasutusele kõrge turvaastmega autentimismeetodi, saab välistada eri arvutitest samaaegse süsteemi sisenemise ja minimeerida ilma juurdepääsuõiguseta isiku poolt toimingute tegemise.²¹

Isikuandmete töötlemisel on üheks tähtsamaks põhimõtteks- kasutuse piiramise põhimõte: isikuandmeid võib muudel eesmärkidel kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal. See väljendab andmete töötlemise eesmärgikohasuse põhimõtte teist poolust, võimaldades enne andmete kogumist määratletud töötlemiseesmärkidest hiljem kõrvale kalduda üldjuhul vaid andmesubjekti nõusolekul. Siin tuleb samuti märkida, et kasutuse piiramise põhimõte ei piira siiski kogutud andmete täiendavat töötlemist teadusuuringu või statistika vajadusteks.²²

Vastavalt isikuandmete kaitse seaduse § 19 lõikele 1 tuleb andmesubjektile tema soovil teatavaks tegema:

- 1) tema kohta käivad isikuandmed;
- 2) isikuandmete töötlemise eesmärgid;
- 3) isikuandmete koosseisu ja allikad;

---

²¹ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

²² Lauren, A. 2007. Isikuandmete kaitse seadus. Tallinn: Kirjastus Agitaator, 52.

- 4) kolmandad isikud või nende kategooriad, kellele isikuandmete edastamine on lubatud;
- 5) kolmandad isikud, kellele tema isikuandmeid on edastatud;
- 6) isikuandmete töötaja või tema esindaja nime ning isikuandmete töötaja aadressi ja muud kontaktandmed.

Isikuandmete töötaja on kohustatud andma andmesubjektile teavet ja väljastama nõutavad isikuandmed või põhjendama andmete väljastamisest või teabe andmisest keeldumist avalduse saamise päevale järgneva viie tööpäeva jooksul. Seaduses võib andmesubjektile tema isikuandmete kohta teabe ja isikuandmete väljastamise korra suhtes näha ette erandi. Andmesubjekti õigust saada teavet ja enda kohta käivaid isikuandmeid isikuandmete töötlemisel piiratakse, kui see võib kahjustada teise isiku õigusi ja vabadusi; ohustada lapse põlvnemise saladuse kaitset; takistada kuriteo tõkestamist või kurjategija tabamist; raskendada kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamist.²³

Vastavalt Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimäärusele võimaldatakse linnaosade valitsuste hoolekande osakondade vastavatele ametnikele lapsehoiu toetuse määramiseks juurdepääs munitsipaallasteaedade ja eralasteaedade andmetele digitaalsel teel.

EHISE põhimääruses on ära toodud igasse alamregistrisse andmete esitajad, kuid konkreetsemaid rolle ja juurdepääsu võimalusi ei ole kirjeldatud. Täpsemad võimalused ja õigused igasse alamregistrisse pääsemiseks ja andmete sisestamiseks on kirjeldatud EHISE kodulehel asuvates kasutajajuhendites ja teistes juhendmaterjalides.

---

²³ Isikuandmete kaitse seadus § 19 lg 3.

1.4. Koostöö andmekogude vahel

Andmevahetus riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogudega ja riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude vahel toimub läbi riigi infosüsteemi andmevahetuskihi²⁴.

Infosüsteemide andmevahetuskiht ehk X-tee on asutuste ja isikute vahelist turvalist ja tõestusväärtust tagavat internetipõhist andmevahetust ning riigi infosüsteemile turvalist juurdepääsu võimaldav tehniline infrastruktuur ja organisatsiooniline keskkond²⁵.

X-tee kaudu saavad Eesti Vabariigi elanikud kasutada avalikke e-teenuseid kodanikuportaali kaudu. Riigi ja kohaliku omavalitsuse ametnikud saavad kasutada neile personaalselt avatud teenuseid X-teega liitunud asutuste infosüsteemide kaudu, asutused aga saavad kasutada neile avatud teise infosüsteemi teenuseid²⁶.

X-tee vahendusel on kodanikul võimalik vaadata, millised on tema, kui õppuri, kohta Eesti Hariduse Infosüsteemi sisestatud andmed. Samuti saab vaadata milliseid muudatusi on tehtud õppuri registris ning põhihariduse ja gümnaasiumihariduse omandanud isikute lõputunnistuste andmeid.²⁷

X-tee osaline on asutus või isik, kelle infosüsteem on X-teega liidestatud. Teenuse kasutaja on asutus või isik, kellel on õigus kasutada X-tee teenuseid. Teenuse kasutaja, kelle infosüsteem on X-teega liidestatud, on ka X-tee osaline²⁸. Infosüsteem võib olla samaaegselt nii teenuse osutaja, teenuse kasutaja kui ka teenuse vahendaja infosüsteemi rollis²⁹

---

²⁴ Tikk, E. & Nõmper, A. 2007. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura., 162.

²⁵ Infosüsteemide andmevahetuskiht § 2.

²⁶ Tikk, E. & Nõmper, A. 2007. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura, 162.

²⁷ Riigiportaal. <http://www.eesti.ee>. 04.05.2009

²⁸ Infosüsteemide andmevahetuskiht § 3 lg 1, 2, 3.

²⁹ samas, § 10 lg 1

X-tee toimimise põhimõtted:³⁰

- 1) läbipaistvus – andmete X-tee läbimisega ei muutu andmete omadused, nagu autentsus, usaldusväärsus, terviklus ja kasutatavus.
- 2) käideldavus – X-tee kesksete komponentide hulk on minimiseeritud ja X-tee kasutava kahe infosüsteemi vahelise andmevahetuse toimimine on tagatud ka kesksete komponentide töö katkestuse puhul. X-tee infrastruktuur sisaldab vastuvahendeid nii ajutise katkestuse kui ka teenusetõkestamise ründe vastu.
- 3) konfidentsiaalsus – konfidentsiaalsus tagatakse andmete krüpteerimisega ja teenuse kasutamise kahetasemelise autoriseerimisega. X-tee kasutamine ei vähenda X-tee osalise infosüsteemi konfidentsiaalsuse taset.
- 4) sõltumatus platvormist – X-tee võimaldab mis tahes tarkvaraplatvormil oleval X-tee osalise infosüsteemil suhelda mis tahes tarkvaraplatvormil oleva teenuse osutaja infosüsteemiga. X-tee on realiseeritud tarkvaraplatvormidest sõltumatu rakenduslüüsina.
- 5) multilateraalsus – X-tee osalisel on võimalus taotleda juurdepääsu kõigile X-tee kaudu osutatavatele teenustele.

Kogu andmevahetus X-tee kaudu eeldab autentimist. X-tee kasutab autentimiseks riigis loodud avaliku võtme infrastruktuuri ja kodanike autentimiseks lisaks ka internetipankade autentimissüsteeme. Kodanikud saavad end autentida, kasutades ID-kaarti või internetipankade autentimissüsteeme, ametnikud võivad kasutada ka muid turvalisi autentimissüsteeme ning infosüsteemid tunnevad üksteist ära turvaserverite sertifikaatide abil³¹.

X-teega liitumise taotlemine toimub riigi infosüsteemi halduse infosüsteemi RIHA kaudu ning liitumisel sõlmitakse Riigi Infosüsteemi arenduskeskusega liitumiskokkulepe, millega fikseeritakse poolte õigused, kohustused ja vastutus.³²

Riigi infosüsteemi kindlustavate süsteemide kasutamise kohustuse suhtes võib kooskõlastatult Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga teha erandi rahvusvahelisest lepingust tulenevate ülesannete täitmiseks asutatud andmekogule. Selline

---

³⁰ Infosüsteemide andmevahetuskiht § 5.

³¹ Tikk, E. & Nõmper, A. 2007. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura, 162.

³² Infosüsteemide andmevahetuskiht § 15 lg 1, 2

otsus võib-olla seotud nt täiendavate turvakaalutluste, vastava andmekogu regulatsioonist tulenevate erinõuete või väga spetsiifilise tehnilise lahendusega, mida X-tee ei toeta³³.

Eesti Hariduse Infosüsteemi põhimääruses on välja toodud kindlad andmed, mis saadakse riskasutuse teel rahvastikuregistrist, kuid Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimääruses jääb selgusetuks, millised on need konkreetsed andmed, mis riskasutuse teel saadakse.

Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi põhimääruse § 8 kohaselt on kehtestatud andmeväljad, mis saadakse andmevahetuse teel teistest andmekogudest. Nendeks on lapsehoiuteenuse osutajad, kes on füüsilisest isikust ettevõtja, juriidiline isik, kohaliku omavalitsuse asutus või valitsusasutuse hallatav asutus. Andmed saadakse X-tee kaudu majandustegevuse registrist. Lisaks saadakse nimed ja isikukoodid rahvastikuregistrist ning lapse kooli asumise kuupäev ning avalduse esitaja õppimise andmed saadakse läbi X-tee EHISest.

---

³³ Tikk, E. & Nõmper, A. 2007. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura, 163.

2. JÄRELEVALVE INFOSÜSTEEMIDE ÜLE

Euroopas on andmekaitse rakendamisel väga oluline roll andmekaitse järelevalve riiklikel institutsioonidel, kes peaksid tagama seaduses sätestatud nõuete jõustamise³⁴.

Riigikontrolli ülesanne on aidata majanduskontrolli abil kaasa riigi tegevuse läbipaistvuse tagamisele ning anda kindlustunnet, et riik kasutab tema käsutuses olevat raha seaduslikult ning tulemuslikult³⁵.

Aastal 2008 viidi läbi Riigikontrolli audit nimega „Sisekontrolli toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes”, kus kontrolliti kokku seitset riigi andmekogu. Nende seitsme hulka kuulus ka Eesti Hariduse Infosüsteem, mille vastutav töötaja on Haridus- ja Teadusministeerium ning volitatud töötaja Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Järelevalvet andmekogude üle on vaja teostada, sest riiklikes registrites on andmed kõigi Eesti elanike kohta ning infosüsteemide kokkuvarisemine või tundlike andmete leke võib avalikkuse usalduse järsult murda, see omakorda võib tähendada ka e-riigi arengus tagasilööke. Isikuandmeid on erinevates andmekogudes oluliselt rohkem, kui inimesed oskavad aimata. Tänapäeva demokraatlikus ühiskonnas on inimese üks põhiõigusi õigus eraelu puutumatusle ning valdav enamik inimesi ei soovi, et nende kohta kogutud andmed oleksid teistele ilma mõjuva põhjuseta kättesaadavad. Seetõttu on oluline, et andmekogude haldajad ja andmete kasutajad tarvitaksid meetmeid, mis piiraksid volitamata isikute juurdepääsu andmekogus sisalduvate isikuandmetele, välistaksid põhjuseta päringud ning andmete pahatahtliku levitamise korral võimaldaksid tuvastada süüdlase³⁶.

---

³⁴ Iius, T. 2002. Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad. - Juridica VII: leheküljed 435-446

³⁵ Annus, T. 2006. Riigiõigus. Tallinn: Juura, 186.

³⁶ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

Tähelepanu tuleb juhtida sellele, et e-riigis ei piisa heade infosüsteemide rajamisest, vaid andmetöötlejail tuleb luua töökorraldus, mis aitab tagada ja võimaldab kontrollida isikuandmete kasutamise õiguspärasuse³⁷.

Sisekontrollisüsteemide nõrgim koht on järelevalve andmete kasutajate üle: logifaile isikuandmete töötlemise kohta säilitatakse ja analüüsitakse ebajärjekindlalt, mistõttu andmete õigusvastane vaatamine, muutmise, edastamine jmt ei ole piisava kindlusega välistatud³⁸.

Nii Eesti Hariduse Infosüsteemi kui ka Tallinna Haridusameti andmekogu põhimääruse järgi peab järelevalvet registri pidamise üle teostama registri vastutav töötleja. Andmekaitsealast järelevalvet registri pidamise seaduslikkuse üle teostab Andmekaitse Inspeksioon vastavalt oma pädevusele. Andmekaitse Inspeksiooni ametnikul on oma pädevuse piires õigus tutvuda registri andmetega ja registri pidamise dokumentidega, siseneda ruumidesse, kus andmeid töödeldakse või kus paiknevad töötlemiseks kasutatavad seadmed, ning saada teavet andmete registrist väljastamise ja andmete kasutamise kohta. Registri pidamises tekkinud puuduste ilmnemise korral likvideerib volitatud töötleja järelevalvet teostanud isiku ettekirjutuses kajastatud puudused määratud tähtjaks³⁹.

Andmekaitse Inspeksiooni põhiülesanneteks on:⁴⁰

- 1) riikliku järelevalve teostamine inspeksiooni tegevusvaldkonda reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise üle ja vajadusel riikliku sunni rakendamine;
- 2) osalemine oma tegevusvaldkonda puudutavate õigusaktide väljatöötamisel ning ettepanekute tegemine nende muutmiseks ja täiendamiseks;
- 3) osalemine oma tegevusvaldkonnaga seotud poliitika, strateegia ja arengukavade väljatöötamisel; oma tegevusvaldkonnaga seotud projektide ettevalmistamine ja elluviimine, sh osalemine rahvusvaheliste projektide ettevalmistamisel ja läbiviimisel;

---

³⁷ Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee>.

³⁸ sama.

³⁹ Eesti Hariduse Infosüsteemi põhimäärus § 43.

⁴⁰ Andmekaitse Inspeksiooni põhimäärus § 9.

- 4) osalemine oma tegevusvaldkonda puudutavate rahvusvaheliste töögruppide ja organisatsioonide töös.

Direktiivi 95/46/EÜ artikkel 24 määrab, et liikmesriigid võtavad kasutusele sobivaid meetmeid, et tagada kõnealuse direktiivi sätete täielik rakendamine, ja kehtestatakse eelkõige sanktsioonid, mida kohaldatakse vastuvõetud sätete rikkumise puhul.

Vastavalt direktiivile on IKSis sätestatud AKI ülesanded ning täpsemad nõuded ettekirjutuste tegemiseks. Käesoleva seaduse täitmise tagamiseks on Andmekaitse Inspeksiooni ametiisikul õigus teha isikuandmete töötlejale ettekirjutusi ja vastu võtta otsuseid. Nimetatud ettekirjutuse mittetäitmisel võib Andmekaitse Inspeksioon rakendada sunniraha asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 150 000 krooni. Sunniraha ei rakendata riigiasutuse suhtes. Andmekaitse Inspeksiooni otsused ja ettekirjutused isikuandmete töötlemise õiguse peatamise, lõpetamise ning keelamise kohta kantakse isikuandmete töötlejate registrisse. Kui riigiasutusest isikuandmete töötleja ei ole Andmekaitse Inspeksiooni ettekirjutust selles määratud tähtaja jooksul täitnud, pöördub Andmekaitse Inspeksioon halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras protestiga halduskohtusse.⁴¹

Andmekaitse Inspeksioon omakorda aga esitab iga aasta 1. aprilliks IKS-i täitmise kohta ettekande Riigikogu põhiseaduskomisjonile ja õiguskantslerile. Ettekandes esitatakse eelmise kalendriaasta olulisematest IKS-i täitmise ja rakendamisega seotud asjaoludest.⁴²

---

⁴¹ Isikuandmete kaitse seadus § 40.

⁴² samas, § 41.

3. UURINGU TULEMUSED, ANALÜÜS JA JÄRELDUSED

3.1. Kooskõla andmekogude pidamise nõuetega

Avaliku teabe seaduse paragrahvi 43³ lõige 1 ja 2 kohaselt asutatakse andmekogu seaduse alusel või selle antud õigusakti alusel ning keelatud on asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid. Eesti Hariduse Infosüsteem on asutatud ning põhimäärus on kinnitatud Eesti Vabariigi haridusseaduse § 36⁶ lõike 4 alusel. Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteem on asutatud sotsiaalhoolekande seaduse § 30¹ lõike 2 alusel.

Vastavalt andmekogu põhimääruse punktile 1.6 peetakse Tallinna laste andmekogu Andmekogude seaduse, muude riigi ja Tallinna õigusaktide ning andmebaasi põhimääruse nõuetele. Kuid alates 01.01.2008 on Andmekogude seadus kehtetuks kuulutatud. Seetõttu tuleks Tallinna laste andmekogu ajakohastada vastavalt Eestis kehtivatele õigusaktidele.

Andmekogu vastutav töötleja on riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, kes korraldab andmekogu kasutusele võtmist, andmekogu pidamist ja andmete töötlemist. Andmekogu vastutav töötleja vastutab andmekogu haldamise seaduslikkuse ja andmekogu arendamise eest⁴³.

Eesti Hariduse Infosüsteemi vastutav töötleja on Haridus- ja Teadusministeerium ja volitatud töötleja on Eesti Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus vastavalt EHISE põhimääruse § 3 lg 1 ja 2. Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi vastutavaks töötlejaks on Siseministeerium ning volitatud töötlejaks on AS Andmevara.

Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu vastutavaks ja volitatud töötlejaks on Tallinna Haridusamet vastavalt nimetatud andmekogu põhimääruse punktide 1.4 ja 1.5 alusel. Vastavalt AvTS § 43⁴ lg 2, 3 alusel võib vastutav töötleja volitada andmekogu töötlemise ja majutamise teisele riigi- või kohaliku omavalitsuse

---

⁴³ Avaliku teabe seadus § 43⁴ lg 1,2.

asutust vastutava töötaja ettenähtud ulatuses. Volitatud töötaja on kohustatud täitma vastutava töötaja juhiseid andmete töötlemisel ja andmekogu majutamisel ning tagama andmekogu turvalisuse. Tallinna laste andmekogu põhimääruse järgi on Tallinna Haridusamet volitanud iseennast, mis ei ole aga võimalik nii AvTS järgi kui ka Tsiviilseadustiku üldosa seaduse 8. peatüki alusel, kus on sätestatud esindamise tingimused.

Avaliku teabe seaduse § 43⁵ lõike 1 ja 2 kohaselt peab andmekogu põhimääruses olema sätestatud andmekogu pidamise kord, sealhulgas andmekogu vastutav töötaja (haldaja), andmekogusse kogutavate andmete koosseis, andmeandjad ja vajaduse korral muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused. Andmeandjaks on riigi- või kohaliku omavalitsuse asutused või muud avalik-õiguslikud või eraõiguslikud isikud, kui neil on seadusega või selle alusel antud õigusaktiga sätestatud kohustus andmekogusse andmeid esitada või kui nad teevad seda vabatahtlikult.

EHISe põhimääruses on sätestatud andmekogu vastutav ja volitatud töötaja, olemas on andmekogu pidamise kord ja andmete esitamise kord iga alamregistri ehk eraldiseisva andmegrupi andmete kohta. On olemas andmete koosseis iga alamregistri lõikes ja asutused, kes infosüsteemi andmeid esitama peavad. Alamsüsteemide lõikes on ka ära määratud, milliste dokumentide alusel andmeid EHISesse sisestatakse. Põhimääruses on määratletud ka andmed, mis saadakse riskisutuse teel rahvastikuregistrist. Lisaks ka järelevalvet, finantseerimist ja likvideerimist puudutav informatsioon.

LISi põhimääruses on sõnastatud kindel eesmärk registri asutamiseks ja pidamiseks ning millised asutused registris olevaid andmeid töötlevad. Registri eesmärk on lapsehoiuteenuste kättesaadavuse parandamine, lapsehoiuteenuste osutamise efektiivsuse ning läbipaistvuse tõstmine, teenuse osutajate ja kasutajate operatiivne informeerimine lasteaegade täituvusest, alternatiivsetest lapsehoiuvõimalustest ja kvalifitseeritud lapsehoidjatest nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse üksuste lõikes.⁴⁴ Põhjalikult on kirjeldatud andmete koosseis ning registri pidamise kord. Sarnaselt EHISe põhimäärusele on ka LISi põhimääruses välja toodud andmete sisestamisel aluseks olevad dokumendid. LISi põhimääruse § 8 on kirjeldatud andmeid, mis saadakse riskisutuse korras rahvastikuregistrist, EHISest ja majandustegevuse registrist. Antud lõike järgi saadakse

⁴⁴ Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi asutamine ja põhimäärus § 2.

ristkasutuse teel EHISest vaid kaks andmevälja, kuigi reaalselt kogutakse kahes infosüsteemis samu andmeid rohkem.

Lapsehoiuteenuse infosüsteemis ja Eesti Hariduse infosüsteemis kattuvad kõik andmed koolieelsete lasteasutuste ja nende pidajate kohta: registrikood, nimi, kontaktandmed, omandivorm jne. Erinevus andmete osas on selles, et LISi kogutakse ka andmeid lapsehoiu ja lapsehoidjate kohta, kuid EHISesse lasteaegade andmed. Samuti kattuvad andmed, mida kogutakse laste kohta. Lisaks kogutakse LISis andmeid lapsehoiuteenuse taotlejate andmeid.

Avaliku teabe seaduse kohaselt peab andmekogu põhimääruses olema kirjeldatud ka andmeandjad, mis antud juhul on ka täidetud. LISi põhimääruses on lisaks kõigele eelneval veel sätestatud andmete õigsuse eest vastutamine, kuidas andmekogu andmeid kaitstakse ning ka andmete turvaklassi klassifikaator. Samuti on välja toodud, millised on juurdepääsu võimalused ning millistel alustel väljastatakse andmekogust andmeid.

LISi põhimääruses on sarnaselt EHISe omale kirjeldatud järelevalve toimimise, finantseerimise ja likvideerimise alused ja võimalused. Kuna antud infosüsteem on kirjeldatutest kõige uuem, siis on määratud ka andmekogu kasutusele võtmine erinevates asutustes.

Nii Eesti Hariduse Infosüsteem kui ka Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteem on asutatud vastavalt seadustele ja nende põhimäärused on kinnitatud avaliku teabe seaduses kehtestatud nõuetele. Samuti on ohtralt kasutatud lisaregulatsioonide sätestamist põhimäärustes. Tähtis on ka ära märkida, et põhimääruses on kirjeldatud järelevalve toimimise alused ja asutused, kellele antud õigus on seda teha. Sest järjepidevast järelevalvest ning andmete ja kasutajate kontrollimisest sõltuvadki just kvaliteetsete ja õigete andmete olemasolu andmekogudes, mis on ka nende eesmärgiks. Samuti on see üheks tähtsaimaks osaks isikuandmete kaitsel.

Tallinna laste andmekogu põhimääruses on toodud välja vastutav töötaja ja andmekogu pidamise kord. Põhimääruses on põhjalikult välja toodud andmete koosseis ja andmeandjad, kuid arusaamatuks jääb millised andmed saadakse rahvastikuregistrist. Vastavasse andmekogusse sisestavad andmeid Tallinna haridusasutused. Lisaks on

määratud milliseid turvameetmeid kasutatakse ning samuti järelevalve pidamine andmekogu üle.

Tallinna laste andmekogu põhimääruse punkti 8 alusel otsustab andmekogu likvideerimise Tallinna Haridusameti juhataja ning likvideerimine toimub andmekogude seaduses kehtestatud korras. Andmekogude seadus enam ei kehti ja andmekogude tööd reguleerib hetkel AvTS, milles aga ei ole sätestatud täpsemalt andmekogude likvideerimise ega ühendamise korda.

Järeldused:

Kolme vaatluse all olevat infosüsteemi peetakse seaduses kehtestatud nõuetele ning andmekogude põhimäärused on kehtestatud vastavalt avaliku teabe seaduse kehtestatud nõuetele. Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimääruses esineb mõningaid puudusi seoses sellega, et andmekogu peetakse vastavalt andmekogu seaduse kehtestatud nõuetele, mis tänaseks ei ole enam kehtiv seadus. Samuti jääb ebaselgeks, millised andmeid saadakse andmevahetusena rahvastikuregistrist.

Avaliku teabe seaduses ei ole kehtestatud andmekogude likvideerimisele ja ühendamisele kehtestatud nõudeid.

Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi ja Eesti Hariduse Infosüsteemi koolieelse lasteasutuse kohta kehtivate andmete koosseis kattub liiga suurel määral. Antud juhul tekib kahtlus, kas on otstarbekas pidada lasteaedade järjekordade täpse seisu saamiseks eraldiseisvat üleriigilist andmekogu. Enamus LISi kogutavatest andmetest kuuluvad ka EHISE andmete koosseisu. Erandiks on andmed lapsehoiu ja lapsehoidjate kohta ning seda taotlevate isikute andmed. Esitatud taotluste andmed lapsehoiu teenuse saamiseks sisestatakse ka asutuse dokumendihaldussüsteemi ja seega tuleb näiteks Tallinna lasteaedadel sisestada andmed kolme infosüsteemi, mis ei ole kindlasti tulemus, mida infosüsteemide loomisega taheti saavutada.

Ettepanekud:

- 1) Viia sisse Avaliku teabe seadusesse täpsemad nõuded andmekogude likvideerimise ja ühendamise kohta. Antud juhul piisaks viide, kes otsustab ja vastutab tehtud otsuste eest.
- 2) Ajakohastada Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimäärus kehtiva seadusandlusega.
- 3) Vaadata üle Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi eesmärgid ja kogutav andmete koosseis ning andmevahetuse hulk. Võimalusel kaaluda, kas on otstarbekas pidada üleriigilist infosüsteemi, mille andmete koosseis kattub suurel määral juba töötava infosüsteemi andmetega. Teine võimalus on arendada vajalike andmete saamiseks juba olemasolevat infosüsteemi või arendada andmevahetust.

3.2. Kooskõla isikuandmete töötlemise nõuetega

Isikuandmete kaitse seaduse § 5 kohaselt on isikuandmete töötlemine iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, muutmine ja avalikustamine, juurdepääsu võimaldamine isikuandmetele, päringute teostamine ja väljavõtete tegemine, isikuandmete kasutamine, edastamine, riskikasutamine, ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine, või mitu eelnimetatud toimingut, sõltumata toimingute teostamise viisist ja kasutatavatest vahenditest.

Eesti Hariduse Infosüsteemi, Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi ja Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu pidamisel on tegu isikuandmete töötlemisega, kuna igapäevases töös kasutatakse kõiki eelmises lõigus nimetatud toiminguid.

Isikuandmete kaitse seadus § 6 sätestab isikuandmete töötlemise põhimõtted, milleks on:

- 1) seaduslikkuse põhimõte – isikuandmeid võib koguda vaid ausal ja seaduslikul teel;
- 2) eesmärgikohasuse põhimõte – isikuandmeid võib koguda üksnes määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning neid ei või töödelda viisil, mis ei ole andmetöötlemise eesmärkidega kooskõlas;
- 3) minimaalsuse põhimõte – isikuandmeid võib koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks;
- 4) kasutuse piiramise põhimõte – isikuandmeid võib muudel eesmärkidel kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal;
- 5) andmete kvaliteedi põhimõte – isikuandmed peavad olema ajakohased, täielikud ning vajalikud seatud andmetöötlemise eesmärgi saavutamiseks;
- 6) turvalisuse põhimõte – isikuandmete kaitseks tuleb rakendada turvameetmeid, et kaitsta neid tahtmatu või volitamata töötlemise, avalikuks tuleku või hävimise eest;
- 7) individuaalse osaluse põhimõte – andmesubjekti tuleb teavitada tema kohta kogutavatest andmetest, talle tuleb võimaldada juurdepääs tema kohta käivatele andmetele ja tal on õigus nõuda ebatäpsete või eksitavate andmete parandamist.

EHIS ja LIS on riigiinfosüsteemid ning Tallinna laste andmekogu on kohaliku omavalitsuse andmekogu. Nimetatud andmekogude pidamine on seaduslik ning isikuandmeid kogutakse ausalt ja seaduslikul teel.

EHISe eesmärk on koguda informatsiooni haridussüsteemi korraldamiseks ja sihipäraseks juhtimiseks ning andmeid kasutatakse riikliku haridusstatistika koostamiseks.⁴⁵ Tänu EHISe täitmisele on haridusasutustel jäänud ära iga-aastaste aruannete esitamine Statistikaametile ja sellega on lihtsustatud nende tööd. EHISe ja Statistikaameti vahel on sõlmitud koostööleping, mille alusel neile vajalikke andmeid edastatakse. Kindlasti täidab EHIS ka eesmärki koguda andmeid haridussüsteemi korraldamiseks. Nimelt saadakse EHISest andmed õpetajatele stardiraha maksmiseks. Stardiraha on toetus õpetajatele, kes asuvad tööle väljaspool Tallinnat ja Tartut. Kuna kõik vajalikud andmed on pedagoogide kohta EHISes olemas nii hariduse kui ka töökohtade kohta, siis jääb tänu sellele ära täiendav kontroll. Taolisi näiteid leidub veelgi.

Võib tekkida aga oht, et mida suurem infosüsteem ja mida rohkem andmeid on kogutud, siis aja möödudes enam kõiki andmeid ei kasutata. Näiteks Eesti Hariduse Infosüsteemi põhimääruse muutmisel arutatakse osade andmeväljade täitmise lõpetamist, kuna antud andmete kogumine ei täida oma eesmärki. Seda ka näiteks alushariduse osas, mis aktiveerus alles 2008. aasta sügisel.

LISi eesmärk on lapsehoiuteenuste kättesaadavuse parandamine, lapsehoiuteenuste osutamise efektiivsuse ning läbipaistvuse tõstmine, teenuse osutajate ja kasutajate operatiivne informeerimine lasteaegade täituvusest, alternatiivsetest lapsehoiuvõimalustest ja kvalifitseeritud lapsehoidjatest nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse üksuste lõikes.⁴⁶ Kuna infosüsteem on alles uus ja endiselt veel ei ole täielikult käivitunud, siis ei ole asjakohane veel väita, kas infosüsteem täidab oma eesmärki või mis mahus ta seda täidab.

Kuna Tallinna laste andmekogu on vaadeldavatest andmekogudest kõige vanem, siis kindlasti on ta täitnud oma eesmärki kohaliku omavalitsuse ehk antud juhul Tallinna linna hariduse korraldamises. EHIS on loodud eesmärgiga koondada kõik haridust puudutav informatsioon ühte kohta, seega kaasneb sellega Tallinna laste andmekogu eesmärgi

---

⁴⁵ Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ja põhimäärus § 2.

⁴⁶ Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi asutamine ja põhimäärus § 2.

täitmise vähenemine, kuna Tallinna Haridusamet kasutab aktiivselt ka EHIS. Kahes andmekogus esineb aga siiski erinevusi nii andmete kui ka võimaluste poolest, tänu millele Tallinna linna haridusasutustel ja Tallinna Haridusametil on rohkem võimalusi andmete sihipäraseks kasutamiseks.

Kasutuse piiramise põhimõte on oluliseks osaks isikuandmete töötlemisel, et üheks eesmärgiks kogutud andmeid ei kasutataks muude eesmärkide saavutamiseks ilma seadusliku aluseta või andmesubjekti nõusolekuta. Näiteks ei tohi õpilaste tegelike elukoha andmeid kasutada isikutele teabe edastamiseks, kui ei ole seadusega reguleeritud, et vastavate andmete edastamiseks kasutatakse konkreetse infosüsteemi andmeid.

Juurdepääsu piiramine on kindlasti oluline isikuandmete kaitse seisukohalt. LISi sisenevad kasutajad vaid ID-kaardi põhisealt ning ka EHIS läks alates 2009. aasta veebruarist üle ID-kaardi põhiseks. Tallinna laste andmekogu kasutajad sisenevad kasutajatunnuse, salasõna ja paroolikaardi vahendusel. Neile on nähtavad ka isikuandmed. Isikud, kes ei ole infosüsteemide kasutajad, isikuandmeid ei näe. EHISe puhul saab avalikke andmeid vaadata ilma süsteemi sisse logimata- õppekavade andmeid, kooli üldandmeid, vabade pedagoogide ametikohtade andmeid. LISi puhul saab samuti vaadata ilma autentimata lasteaedade üldandmeid. Tallinna Haridusameti kodulehel on samuti haridusasutuste kontaktid, kuid kas nendel on seos Tallinna laste andmekoguga, see ei ole teada.

Süsteemi sisenemiseks parooli ja salasõna kasutamine võib osutada mitte kõige turvalisemaks vahendiks, kuna praktika näitab, et isikute teadlikkus isikuandmete kaitse põhimõtetest ja reeglitest vajab siiski veel täiendamist. Siinkohal võiks väita, et infotehnoloogia arengu ja seadusega kehtestatud normidega ei kaasne alati inimeste informeeritus ja oskused.

Hea näide on siinkohal Riigikontrolli auditi „Teabele juurdepääsu võimaldamine ja selle piiramine valdades ja linnades“ käigus saadud tulemus, millest selgus, et omavalitsustes ei ole avalik teave alati kättesaadav ning inimestega seotud delikaatsed andmeid ei ole omavalitsustes piisavalt kaitstud. Nimetatud auditi käigus selgus ka see, et vajakajäämised olid tingitud ametnike vähesest teadlikkusest ja suhtumisest oma tööülesannetesse.

Samuti on ka vähene teadlikus isikuandmete kaitse nähtav Andmekaitse Inspektsiooni kodulehel välja toodud haridusasutustele tehtud ettekirjutuste näol.

Kindlasti on nimetatud andmekogude andmed täielikud lähtudes sellest, et alati ei saa oodata 100% täpsusega infosüsteemi täitmist, kuid süsteemi täidetakse selles mahus, et väita nende asjakohasust ja piisavust eesmärkide täitmiseks.

Üks tähtsaimad põhimõtteid isikuandmete töötlemisel on kindlasti turvalisuse põhimõte. Selleks peab olema tagatud, et isikuandmete töötlemisele puudub juurdepääs kolmandatel isikutel ning isikuandmed ei oleks avalikud muudel võimalikel juhtudel. Samuti peab olema tagatud andmete säilivus ning oleks välistatud, et mingi hulk andmeid läheb kaduma või hävib.

Eesti Hariduse Infosüsteemi põhimääruse § 7 lg 2 p 1 kohaselt on haridust tõendavate dokumentide alamregistri, õpetajate ja õppejõudude alamregistri, õpilaste, üliõpilaste ning arst-residentide alamregistri andmetele on juurdepääsuõigus registrisse kantud isikul teda puudutavate andmete osas. Antud juurdepääs on võimaldatud X-tee vahendusel.

Kõigil haridusasutustel on määratud süsteemi administraator, kellel on juurdepääs vaid enda asutuse andmetele. Administraatoril on võimalik määrata ka erinevatele registri osadele juurdepääsu omavaid lisakasutajaid, sh on eraldi roll ka delikaatsete isikuandmete nägemiseks.

Alates 2009. aasta veebruarist muutus EHIS ID-kaardi põhiseks lähtudes turvalisuse tugevdamisest ja Andmekaitse Inspektsiooni soovitustest.

EHISe andmetel on juurdepääs ka kohalikel omavalitsustel ning maavalitsustel oma haldusterritooriumi piires.

LISi puhul on andmekogu andmete käideldavuse, tervikluse ja konfidentsiaalsuse tagamiseks rakendatakse järjepidevalt vastavaid organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid.⁴⁷

---

⁴⁷ Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi asutamine ja põhimäärus § 13 lg 2.

Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemile on juurdepääs lapse seaduslikul esindajal tema ja tema laste kohta andmekogusse kantud andmetele. Kohaliku omavalitsuse üksusel on juurdepääs tema haldusterritooriumil asuvate lapsehoiuteenuse osutajate ja nende teenuse taotlejate ning kasutajate kohta andmekogusse kantud andmetele. Lapsehoiuteenuse osutajal on juurdepääs tema teenuste ja tema teenuse taotlejate ning kasutajate kohta andmekogusse kantud andmetele.⁴⁸

Tallinna laste andmekogust tehakse perioodiliselt turvakoopia ning arhiivikoopia üks kord aastas. Turvakoopia ja arhiivikoopia tegemine fikseeritakse turvapäevikus, mida peab volitatud töötleja.⁴⁹

Tallinna laste andmekogusse sisestab andmeid haridusametuse direktori/juhataja käskkirjaga määratud isik ning kasutajal ei ole õigus sissepääsu võimaldavaid vahendeid edastada teistele isikutele.⁵⁰

Vastavalt Tallinna linna eelkoolialiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu kasutamise korra punkti 4.3 järgi on andmete sisestaja andmete automatiseeritud töötlemisel kohustatud:

- 1) vältima kõrvaliste isikute ligipääsu kasutaja liidesele;
- 2) takistama andmekandjate omavolilist lugemist, kopeerimist, muutmist või kaasaviimist;
- 3) takistama andmete omavolilist salvestamist ja salvestatud andmete muutmist või kustutamist ning tagama, et tagantjärele oleks võimalik kindlaks teha, millal, kelle poolt ja milliseid andmeid muudeti;
- 4) takistama kasutaja liidese omavolilist kasutamist andmete ülekandmiseks andmeside-vahendite abil;
- 5) tagama, et igal kasutaja liidese kasutajal oleks juurdepääs ainult temale töötlemiseks lubatud andmetele;
- 6) säilitama andmed andmete üleandmise kohta: millal, kellele ja millised andmed üle anti;

---

⁴⁸ Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi asutamine ja põhimäärus § 14 lg 3-5.

⁴⁹ Tallinna linna eelkoolialiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimäärus punktid 6.1-6.3.

⁵⁰ Tallinna linna eelkoolialiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu kasutamise kord punkt 3.

- 7) tagama, et tagantjärele oleks võimalik kindlaks teha, millal, kelle poolt ja millised andmed andmekogusse sisestati;
- 8) tagama, et andmete edasiandmisel andmesidevahenditega ja andmekandjate transportimisel ei toimuks andmete omavolilist lugemist, kopeerimist, muutmist või kustutamist.

Tallinna linna andmekogu kasutamise korras on välja toodud põhjalikult ja asjakohaselt reeglid, mis on seatud andmete sisestajatele isikuandmete töötlemisel.

Vastavalt isikuandmete kaitse § 24 on isikuandmete töötleja isikuandmete töötlemisel kohustatud eesmärkide saavutamiseks mittevajalikud isikuandmed viivitamata kustutama või sulgema. Antud hetkel on EHISe põhimäärus muutmisel seoses infosüsteemi kiire arenguga ja andmemahu suurenemisega. Samuti vaadatakse üle ka olemasolevad andmed ja leidub andmevälju, mille täitmise nõudmine lõpetatakse. Andmete töötleja on kohustatud tagama, et isikuandmed on õiged ja vajadusel viimases seisus. Tallinna laste andmekogu põhimääruses, kasutamise korras kui ka EHISe põhimääruse järgi on määratud kindlad kuupäevad ja ajavahemikud, millal tuleb muudatused sisse viia. Samuti on määratud aeg, mille jooksul tuleb parandada vigased kanded või kustutada valesti sisestatud andmed.

Järeldused:

Vaadeldavate andmekogude töö on piisaval määral reguleeritud, et tagada andmekogu pidamise põhimõtete järgimine. Vastavate nõuete reeglipäraseks järgimiseks on andmete töötlejad loonud kindlad reeglid ning juhendmaterjalid.

Samuti on tagatud andmesubjekti õigused saada enda kohta soovitud teavet, mis infosüsteemides kajastub. Andmesubjekti õiguste teostamine on reguleeritud piisaval määral.

Lisaks kehtivale seadusandlusele on ka infosüsteemide põhimäärused ülesehituselt asjakohased, et oleks tagatud isikuandmete kaitse ning töötlemise nõuete järgimine.

Ettepanekud:

Seaduste, infosüsteemide põhimääruste ja põhjalike infomaterjalide kasutajajuhendite näol ei ole siiski tagatud, et kasutajad, kellele on võimaldatud juurdepääs, antud juhiseid järgivad ja on teadlikud kõikidest kehtestatud normidest. Seejuures soovitabki autor kõigil isikuandmete töötajatel, eriti infosüsteemide volitatud töötajatel, teadvustada järjepidevalt infosüsteemide kasutajaid võimalikest ohtudest ja kohustustest, et tagada isikuandmete täielik kaitse.

KOKKUVÕTE

Andmekogude arv Eestis kasvab jõudsalt, kuid veel enam kasvab andmete hulk, mida kogutakse. Infosüsteemid ja andmekogud luuakse eelkõige inimeste töö ja elu lihtsustamiseks. Avaliku sektori infosüsteemid on suuresti suunatud kodanikele teenuste paremaks kasutamiseks. Kuna erinevates andmekogudes sisaldub järjest enam isikuandmeid, sealhulgas ka delikaatseid isikuandmeid, siis erilist tähelepanu tulekski pöörata isikuandmete kaitsele.

Autor soovis antud lõputööga välja selgitada, millised õigusaktid reguleerivad andmekogude pidamist ja võttis vaatluse alla Eesti Hariduse Infosüsteemi, Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi ning Tallinna linna koolieelsete laste ja koolikohustuslike laste andmekogu. Autor ülesanne oli välja selgitada, millised õigused ja kohustused on isikuandmete töötajatel. Ülesande täitmiseks ehk õiguste ja kohustuste välja selgitamiseks kasutas autor eelkõige avaliku teabe seadust, isikuandmete kaitse seadust ja vaatlusel olevate andmekogude põhimäärsi.

Autor soovis leida kinnitust, kas infosüsteemide põhimäärused on kooskõlas andmekogude tööd reguleerivate õigusaktidega ning kas kehtestatud normid on piisavad andmekogude pidamiseks ja kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega. Antud lõputööga sooviti anda ka ülevaade järelevalve toimimisest ja regulatsioonist infosüsteemide üle.

Lõputöös leidis kinnitust, et infosüsteemide põhimäärused on kooskõlas andmekogude tööd reguleerivate õigusaktidega ja kehtestatud normid on piisavad ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega. Siiski olgu mainitud, et Tallinna Haridusameti andmekogu vajaks uuendamist ning teadvustustööd isikuandmete kaitseks oleks soovitav teha üleriigiliselt.

Antud lõputöö hüpoteesiks on: „Hariduse valdkonna infosüsteemid on kooskõlas andmekogude pidamise ja isikuandmete kaitse nõuetega”. Hüpotees leidis kinnitust, kuigi esinevad mõningad puudused. Siiski ei ole avastatud puudused nii suured väitmaks, et

vaadeldud infosüsteemid ei ole kooskõlas andmekogude pidamise ja isikuandmete kaitse nõuetega. Töö eesmärgi täitmiseks ja hüpoteeside tõestamiseks kasutati kirjandusallikate, dokumentide ja õigusaktide analüüsi

Antud töö tulemusi ja ettepanekuid on võimalik kasutada edasiste muudatuste tegemisel, vaadeldud andmekogude arendamisel ning seotud dokumentatsiooni muutmisel.

Kuna käesoleva lõputöö autori tulevikuplaanid on seotud endiselt infosüsteemidega, seejuures rohkem arendustööga, siis käesolevat teemat on võimalik ning samas huvitav edasi uurida just arendusteemadel.

SUMMARY

The final paper The legal adjustment of information-systems in educational is written of an information-system of three educational department and regulative legislations of those departments. The research is 40 pages long. The final paper is written in native language (Estonian) and summary is in English. During the research is used respective literature of the issue, also different personal database protections and acts which regulate the data records. The object of the research is information-systems and the subject is essence of information-systems and legal adjustment. To carry out the research it is used analysis of legislation and basic order. The purpose of the research is to find out which legislations regulate serve as system- information. Also - are these regulative legislations consonance between themselves, and finally are the validated standards sufficient to regard the data records and are they consonance with requirements of personal data security. In the research is given overview of supervision essence in this domain. The author analyzes of three data records basic orders: Estonian Educational Information-system; Childcare service Information-system and data record of Tallinna`s city the kinderkarten`s children and schoolchildren. The results and suggestions of the research is possible to use in developement of information-systems also to elaborate and to modify the legislations and other documents.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Afyouni, Hassan A. 2006. Database security and auditing- protecting data integrity and accessibility. Boston : Thomson Course Technology.

Andmekaitse Inspektsiooni kodulehekülg. <http://www.aki.ee> Viimati vaadatud 05.04.2009

Andmekaitse Inspektsiooni põhimäärus. 14.02.2007. RTL 2007, 17, 266; RTL 2008, 38, 540.

Annus, T. 2006. Riigiõigus. Tallinn: Juura.

Avaliku teabe seadus. 15.11.2000. RT I 2000, 92, 597; RT I 2008, 35, 213.

Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ja põhimäärus. 05.08.2004. RT I 2004, 61, 434; RT I 2008, 36, 217.

Eesti Hariduse Infosüsteemi kodulehekülg. <http://www.ehis.ee> Viimati vaadatud 06.04.2009.

Eesti Vabariigi haridusseadus 23.03.1992. RT 1992, 12, 192; RT I 2008, 34, 208.

Truuväli, E-J & Aaviksoo, B. & Kask, O. & Lehis, L. & Madise, L. & Madise, Ü. & Merusk, K. & Mälksoo, L. & Narits, R. ja Olle, V. & Pruks, P. (Toimetajad). 2008. Eesti Vabariigi Põhiseadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 95/46/EÜ üksikisiku kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta.

Ilus, T. 2002. Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad. - Juridica VII: leheküljed 435-446

Infosüsteemide andmevahetuskiht. 24.04.2008. RTI, 05.05.2008, 18, 129.

Infosüsteemide turvameetmete süsteem. 20.12.2007. RTI, 28.12.2007, 71, 440; RT I 2009, 6, 39.

Isikuandmete kaitse seadus. 15.02.2007. RT I 2007, 24, 127; RT I 2007, 68, 421.

Lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteemi asutamine ja põhimäärus. 3.01.2008. RTI, 16.01.2008, 2, 11.

Lauren, A. 2007. Isikuandmete kaitse seadus. Tallinn: Kirjastus Agitaator

Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse kodulehekülj. <http://www.ria.ee> Viimati vaadatud 05.05.2009

Riigikontroll. 2008. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Sisekontrollisüsteemide toimimine isikuandmete kaitsel riiklikes andmekogudes. <http://www.riigikontroll.ee/>

Riigikontroll. 2009. Riigikontrolli auditi aruanne Riigikogule: Teabele juurdepääsu võimaldamine ja selle piiramine valdades ja linnades. <http://www.riigikontroll.ee/>

Riigiportaal. <http://www.eesti.ee> Viimati vaadatud 04.05.2009
(<https://www.eesti.ee/est/teemad/xtee/>)

Tallinna koolieelsete lasteasutuste, üldharidus- ja huvialakoolide töötajate andmekogude kasutamise kord. <http://www.tallinn.ee/haridus>.

Tallinna linna eelkooliealiste laste ja koolikohustuslike laste andmekogu põhimäärus. <http://www.tallinn.ee>.

Tikk, E. & Nõmper, A. 2007. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura.

Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216; RT I 2009, 18, 108.